

Klassieke schoonheden

Amor en Psyche', 'de drie gratiën', en een kop van Alexander de Grote - drie topstukken van een van de grootste beeldhouwers uit de 18^e eeuw, de Italiaan Canova - weelderig geschilderde Romeinse ruïnes, verfijnde portretten in een klassiek decor en genrestukken met mythologische en klassieke thema's. Nog dit hele jaar kan iedereen zich in de Amsterdamse Hermitage vergapen aan tientallen hoogtepunten uit de stroming van het zogeheten 'neoclassicisme'.

Herontdekking

Vanaf het midden van de 18^e eeuw vormt de 'herontdekte' klassieke wereld een enorme

▶ Antonio Canova, De Drie Gratiën, 1812-16 © AURELIO AMENDOLA / STATE HERMITAGE MUSEUM, ST PETERSBURG.

▶ Antonio Canova, Danseres, 1805-12 © STATE HERMITAGE MUSEUM, ST PETERSBURG

Tekst: Joost Vermeulen

bron van inspiratie voor Westerse kunstenaars. De klassieke beeldhouwkunst sluit namelijk naadloos aan bij de op dat moment steeds groter wordende roep om vrijheid en individualisme en de zoektocht naar de ultieme schoonheid. In diezelfde periode ontstaat er in Noord- en West-Europa tevens een welvarende bovenklasse. Een bovenklasse die in toenemende mate de vraag naar kunst gaat bepalen. En ook bij deze groep vormt de klassieke wereld een bron waaruit zij wil putten.

Die bron begon te stromen doordat vanaf ongeveer 1700 steeds meer klassieke (voor-) beelden buiten Italië beschikbaar kwamen. Tot die tijd waren al de belangrijke ontdek-

kingen, die vanaf 1500 in heel Italië, maar vooral in Herculaneum en Pompeii, waren gedaan, slechts te zien in de privécollecties van adellijke Italiaanse families of die van bisschoppen en pausen. Maar weinig stukken verlieten ooit Italië. Daaraan kwam rond 1700 verandering. Veel lokale families raakten in die periode verarmd en zagen zich genoodzaakt hun collecties te koop aan te bieden. En daarvan maakten buitenlandse vorsten en rijke burgers gretig gebruik. West- en Noord-Europa raakte daarmee steeds meer in de ban van de klassieke beeldhouwkunst. Gelijke tred hiermee hield de verspreiding van het werk van (Italiaanse) kunstenaars die in diezelfde periode de antieke wereld tot hun onderwerp hadden gemaakt. Zo vonden bijvoorbeeld de gedetailleerde stadsgezichten van Rome, de antieke stad bij uitstek, die Giovanni Battista Piranesi van af 1760 publiceerde ook buiten Italië grif aftrek.

Grand Tour

Zo groot werd de aantrekkingskracht van de klassieke wereld dat het voor rijke families gewoonte werd om hun kinderen (meestal mannen) op culturele kennismakingsreis naar de bronnen van de klassieke wereld te sturen. Dit fenomeen van de zogeheten 'Grand Tour' bracht in de 18e en begin 19e eeuw vele honderden jonge welgestelde Europeanen naar Rome. Deze 'toeristen'

▲ Giovanni Paolo Panini, Preek van een sibille op Romeinse ruïnes met de Apollo van Belvédère, 1740-50
© STATE HERMITAGE MUSEUM, ST PETERSBURG.

Grand Tour
bracht in de
18e en begin
19e eeuw
vele jonge
welgestelde
Europeanen
naar Rome

laafden zich daar niet alleen aan de oudheden die deze stad hen bood, maar ze kochten waar mogelijk zelf oudheden. Omdat die toch schaars waren schaften ze zich ook vaak kopieën aan van beroemde beelden. Ook schilderijen van antieke ruïnes of mythologische taferelen vonden bij hen grif aftrek. En, als 'selfies avant la lettre' bestelden ze bij hun favoriete schilders ook portretten van zichzelf. Liefst met een passend antiek decor als achtergrond. Niet alleen rijke West Europeanen maakten een Grand Tour, ook de rijke Russische adel trok in de late 18^e eeuw in groten getale naar Rome om de antieke cultuur van nabij te ervaren. Vooral nadat Tsaar Peter III in 1762 het reisverbod voor zijn adellijke landgenoten had opgeheven. Zo maakte Pavel Petrovitsj (de latere Tsaar Paul I) met zijn vrouw Maria Fjodorovna tussen 1781 en 82 een reis naar Italië. Tijdens die reis schaften zij zich tientallen schilderijen en beeldhouwwerken aan; een belangrijk deel daarvan is nu te zien in de tentoonstelling 'Classic Beauties. Kunstenaars, Italië en de schoonheidsidealen van de 18^e eeuw' in de Amsterdamse Hermitage. Deze expo toont niet alleen fraaie schilderijen en fabuleuze beeldhouwwerken, het geeft ook een mooi tijdsbeeld. Beeld van een periode waarin de klassieke wereld kunstenaars heeft geïnspireerd om op zoek te gaan naar een nieuwe beeldentaal. ◀